

Тарнавський Р. В.
*судовий експерт сектору трасологічних
досліджень відділу криміналістичних
видів досліджень Тернопільського
науково-дослідного експертно-
криміналістичного центру
МВС України*

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Міжнародне право на початку ХХІ століття досягнуло високого рівня розвитку. Увібравши в себе дух століть, воно закріпило в своїх основних принципах найвищі еталони добра та справедливості. Однак, незважаючи на той високий ступінь, якого воно досягло, все ж залишається ряд проблем, які уповільнюють його прогресивний розвиток. Тому дослідження даної теми є досить актуальним. Адже визначення та аналіз цих проблем – це вже перший крок до їх вирішення.

Різноманітні аспекти цієї важливої теми досліджували провідні вчені міжнародного права: В. Г. Буткевич, М. М. Антонович, І. І. Лукашук, Я. Браунлі, А. Касезе, Д. Філдер та ін.

Метою цієї конференції є огляд існуючих проблем та окреслення можливих шляхів подальшого розвитку міжнародного права.

Неможливо не помітити, що сучасне міжнародне право сповнене багатьох протиріч, складних нюансів та проблемних питань. Сама його природа є досить неоднозначною. Вона докорінно відрізняється від традиційного внутрішнього права, адже в ній немає єдиного джерела влади, яке б мало імперативні функції щодо видання загальнообов'язкових норм та мало б можливість здійснювати контроль за їх виконанням. Такі функції у внутрішньому праві покладаються на державу, яка бере на себе обов'язок контролювати на своїй території процес дотримання норм права, виступає гарантом їхнього захисту і в разі їх порушення може вдаватися до силових заходів для їх примусового виконання та покарання за таке порушення. Це забезпечує можливість здійснювати ефективний контроль за дотриманням норм внутрішньодержавного права, проте на міжнародно-правовому рівні це неможливо. Все міжнародне право, обов'язковість його юридичної природи та характер його функціонування є результатом компромісу між державами, узгодження їхніх воель та позицій.

Вважається, що обов'язковий характер міжнародного права походить від принципу “*pacta sunt servanda*”, тобто договори мають виконуватися. Це означає, що держави домовилися про необхідність дотримуватися норм міжнародного права заради спільного блага. Даний принцип був закріплений у Віденській конвенції про право міжнародних договорів. Стаття 26 Конвенції проголошує: «Кожен чинний договір є обов'язковим для його учасників і повинен добросовісно виконуватись»[1]. Водночас держава–учасник не може посилатись на положення свого внутрішнього права як на виправдання для

невиконання нею договору [1]. Однак, при реалізації даних домовленостей нерідко домінують власні інтереси окремих держав.

Важливою проблемою, яка стоїть на заваді прогресивному розвитку міжнародного права, є проблема реалізації проголошених ним принципів і норм. Прикладом може бути питання смертної кари. Декларація про права людини у статті 3 проголошує, що кожна людина має право на життя [2]. Це виключає можливість застосування смертної кари як виду покарання.

Значною проблемою, яка ускладнює ефективне функціонування міжнародно-правового механізму, є суперечлива природа міжнародного права. Яскравим прикладом тут виступає неврегульована суперечність між принципом територіальної цілісності держав та принципом права народів та націй на самовизначення. Варто зазначити, що принцип права народів та націй на самовизначення був сформульований ще президентом США В. Вілсоном на початку ХХ століття і полягав у тому, що кожен народ має право обрати демократичний спосіб управління своєю державою.

Якщо кожен народ чи нація буде намагатися створити свою незалежну державу чи приєднатися до іншої шляхом відділення від попередньої, тоді цей процес стане безконтрольним та непередбачуваним, порушить стабільність та рівновагу у світі. Тому не варто тлумачити право народів та націй на самовизначення як право на здобуття державного суверенітету.

ХХІ століття характеризується глобалізаційними процесами, які ставлять перед міжнародним правом нові завдання та відкривають широкі можливості для його подальшого глобалізації розвитку. Проте, одна річ все-таки залишиться незмінною, а саме – основні принципи міжнародного права. Адже вони виступають тим фундаментом, на основі якого відбувається його розбудова та подальший розвиток. Цими принципами є: 1) заборони застосування сили або загрози силою; 2) мирного вирішення міжнародних спорів; 3) невтручання; 4) співробітництва; 5) рівноправ'я і самовизначення народів; 6) суверенної рівності держав; 7) добросовісного виконання зобов'язань за міжнародним правом; 8) територіальної цілісності; 9) непорушності кордонів; 10) поваги прав людини [3][4][5]. Саме вони служать джерелом натхнення подальшого розвитку права.

Орієнтиром у подальшому розвитку міжнародного права стала Декларація Тисячоліття, яка була прийнята ООН у вересні 2000 р. для того, щоб держави-члени ООН на зорі нового тисячоліття знову підтвердили свою віру в Організацію та її Статут, як непорушних гарантів мирного, процвітаючого та справедливого світу [5]. Саме дана Декларація окреслила той шлях, по якому мусить йти міжнародне право у майбутньому, закріпивши ряд цінностей, які матимуть надзвичайно важливе значення у новому столітті та які мають бути непорушними. Цими цінностями є:

– свобода: чоловіки і жінки мають право жити та вирощувати своїх дітей у гідних людини умовах, вільних від голоду та страху насильства, пригнічення та несправедливості. Найкращою гарантією цих прав є демократична форма правління;

– рівність: ні одна людина і ні одна країна не повинні бути позбавлені можливості користуватися благами розвитку. Чоловікам і жінкам мають бути гарантовані рівні права та можливості;

– солідарність: глобальні проблеми повинні вирішуватися спільно на основі фундаментальних принципів рівності та соціальної справедливості. Ті, хто страждають та знаходяться у найгіршому становищі, заслуговують на допомогу тих, хто знаходиться в найкращому становищі; Блощаневич А. В. Проблеми та перспективи розвитку міжнародного права у XXI столітті Часопис Київського університету права • 2012/2 391;

– терпимість: при всій багатоманітності віросповідань, культур та мов люди повинні поважати один одного. Відмінності в межах суспільства та між суспільствами не повинні ні лякати, ні служити підставою для переслідувань, а повинні вважатися цінним надбанням людства. Необхідно сприяти розвитку світової культури та діалогу між цивілізаціями;

– повага до природи: лише бережне ставлення до природи дасть можливість людству зберегти для своїх нащадків ті багатства, які йому даровані природою зараз;

– спільна відповідальність: відповідальність по управлінню глобальним розвитком всього світу, а також по ліквідації загроз міжнародному миру та безпеці повинна покладатися на всі держави та здійснюватися на багатосторонній основі. І ключову роль в цьому мусить виконувати ООН [6].

Міжнародні відносини у XXI столітті будуть розвиватися та змінюватися, відповідаючи на нові виклики часу. І міжнародне право буде розвиватися разом з ними та стояти на сторожі цих цінностей, забезпечуючи їх ефективний захист. Для цього воно мусить виконати певні завдання, які постали перед ним у XXI столітті. Так, воно має забезпечити мир та безпеку в усьому світі та сприяти ядерному роззброєнню, де всі держави будуть спільно нести відповідальність за глобалізаційні процеси, що відбуваються у світі, і разом підтримувати мир та безпеку.

Звичайно, це лише оптимістичний прогноз про перспективу міжнародного права у XXI столітті. Проте, якщо міжнародне право буде рухатися саме в цьому руслі – тоді ще довгий час небесно-блакитний прапор ООН буде розвіватися на фоні такого ж блакитного ясного мирного неба, символізуючи собою те, що кожен на Землі може почуватися у безпеці. І, можливо, тоді таке прекрасне гасло, як «МИР У ВСЬОМУ СВІТІ» не буде виглядати настільки міфічним.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Віденська конвенція про право міжнародних договорів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_118.
 2. Загальна декларація прав людини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_015
 3. Устав Организации Объединенных Наций. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
 4. Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединенных Наций. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_569392
- Студентська трибуна

5. Заключительный акт Совещания по безопасности и сотрудничеству в Европе. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_055
6. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_621.

УДУ 341.1

Удовика Л. Г.
*д.ю.н., професор,
в.о. завідувача кафедри історії і
теорії держави та права,
Запорізький національний університет*

Ковальова М. Д.
*студентка 4 курсу
Економіко-правничого фахового коледжу,
Запорізький національний університет*

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОНЯТТЯ «М'ЯКЕ ПРАВО» В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Події останніх років переконливо свідчать про суттєві трансформації в міжнародній правовій системі. Зміни торкнулися зокрема й міжнародного права. Фактично йдеться про зміну системи міжнародних відносин, що була сформована після Другої світової війни та початок формування нової системи з іншими суб'єктами та правилами взаємодії. Ефективність сучасної системи міжнародного права визначається її здатністю адекватно реагувати на глобальні виклики й загрози, забезпечувати міжнародний правопорядок. Нагальна потреба запобігання міжнародним конфліктам, своєчасне вирішення наявних суперечностей ставить перед міжнародною правовою системою нові завдання, адже саме право є найбільш ефективною регулятивною системою. У ситуації, що склалася, суб'єкти міжнародної системи (як публічного, так і приватного характеру) намагаються віднайти більш дієві інструменти. Так зване «м'яке право» є одним із таких механізмів. Саме тому метою цієї роботи є уточнення поняття й змісту «м'яке право» (soft law).

Аналіз наукових джерел свідчить, що концепція «м'якого права» є міждисциплінарною та вивчається у межах міжнародного права, теорії міжнародних відносин, теорії права, європейського права, політології та соціології. Серед зарубіжних і вітчизняних учених, які зробили найбільш вагомий внесок у дослідження «м'якого права» слід виокремити таких учених, як: Е. Д'Амато, М. Бойле, К. Смирнова, В. Буткевич, В. Мицик, О. Задорожній, Е. Гасмен та ін. Попри зростання уваги вчених до «м'якого права», дискусія щодо сутності феномену «м'яке право» в теорії міжнародного права триває, що свідчить про складність такого феномену та незавершений характер наукової дискусії в юридичній науці.